

گیاهان دارویی ارتفاعات استان سمنان

بستان رودی^{۱*}، ولی‌اله مظفریان^۲، فتح‌اله فلاحیان^۳، رمضانعلی خاوری نژاد^۴

۱. دکترای سیستماتیک گیاهی، گروه زیست شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی دامغان
۲. دانشیار پژوهشی سیستماتیک گیاهی، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع، تهران
۳. استاد فارچ شناسی، گروه زیست شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران
۴. استاد فیزیولوژی گیاهی، گروه زیست شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران

محل انجام تحقیق: گروه زیست شناسی، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران

مسئول مکاتبات: بستان رودی، گروه زیست شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دامغان، پست الکترونیکی:

dayankor@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۸۸/۴/۲۴

تاریخ دریافت: ۸۷/۸/۲۲

چکیده

استان سمنان سرزمینی وسیع و بسیار متنوع است که توسط استان‌های گلستان، مازندران، تهران، اصفهان و خراسان محصور شده است. سیمای عمومی استان سمنان در بخش شمالی، به طور کامل کوهستانی و در بخش جنوبی، بیابانی است که بیانگر وجود تنوع زیاد در ویژگی‌های اکولوژیک منطقه است. مطالعه حاضر بر روی مناطق کوهستانی انجام شده است. این پژوهش با هدف معرفی فلور، شناسایی گونه‌های گیاهی دارویی و تعیین اشکال زیستی گیاهان منطقه انجام گرفت. جمع آوری، شناسایی و تهیه نمونه‌های هرباریومی بر اساس روش‌های مرسوم علمی صورت پذیرفت. در تحقیق حاضر، ۱۳۳ گونه متعلق به ۴۵ تیره گیاهی از بازدانگان، دولپه‌ای‌ها و تک‌لپه‌ای‌ها شناسایی شد. مهم‌ترین خانواده‌های گیاهی منطقه از نظر غنای گونه‌های دارویی، Asteraceae با ۲۰ گونه و پس از آن Lamiaceae با ۱۶ گونه و Rosaceae با ۹ گونه هستند.

واژه‌های کلیدی: ایران، گیاهان دارویی، سمنان، فلور

مقدمه

مهم‌ترین علل آن، اثبات اثرات مخرب و جانبی داروهای شیمیایی، از یک سو و ایجاد آلودگی‌های زیست محیطی تهدیدکننده کره زمین از سوی دیگر بوده است. گیاهان دارویی در عین حال، جزو ذخایر و منابع طبیعی هستند و بسیاری از کشورها کم یا زیاد از یک چنین منبعی برخوردارند که نوع، تعداد و تنوع گونه‌های گیاهی بر اساس شرایط و موقعیت جغرافیایی هر منطقه متفاوت است. پس از شناسایی فلور گیاهان در منابع طبیعی، با جمع‌آوری و شناسایی گیاهان دارویی و معرفی آن‌ها می‌توان راه را برای تحقیقات کاربردی و بهره‌برداری صنعتی و اقتصادی، چه از طبیعت و چه به صورت کشت

شناخت گیاهان دارویی، از ارزش و اهمیت خاصی در تأمین بهداشت و سلامت جوامع، هم به لحاظ درمان و هم پیش‌گیری از بیماری‌ها برخوردار است. این بخش از منابع طبیعی قدمتی هم‌پای بشر داشته و یکی از مهم‌ترین منابع تأمین غذایی و دارویی بشر در طول نسل‌ها بوده است. از نقطه نظر تاریخی، گیاهان اهمیت فراوانی در توسعه جوامع داشته‌اند و تحقیقات وسیعی برای یافتن فرآورده‌ها و مواد طبیعی دارویی گیاهی در طول تاریخ انجام شده است. گرایش عمومی جامعه به استفاده از داروها و معالجات گیاهی و به طور کلی فرآورده‌های طبیعی، به ویژه در سال‌های اخیر رو به افزایش بوده و

گیاهی نسبتاً غنی ارتفاعات را در آن داشته و حتی نواحی جنگلی قابل توجهی در این سرزمین وجود داشته باشد. استان سمنان به دلیل همجواری با سلسله کوههای البرز در شمال و زمین‌های هموار و کویر در جنوب، از شمال به جنوب دارای شیب است و شیب عمومی منطقه از شمال به جنوب ۸ تا ۱۰ در هزار است. اقلیم منطقه مورد مطالعه بر اساس طبقه‌بندی گوسن اقلیم استپی سرد است. جمع‌آوری اطلاعات پوشش گیاهی منطقه از سال ۱۳۸۵ آغاز گردید و طی دو سال رویشی تا آخر پاییز سال ۱۳۸۵ ادامه یافت. پس از خشک کردن و کلکسیون نمونه‌ها به روش‌های مرسوم، شناسایی گونه‌ها با استفاده از منابع مختلف انجام گرفت (۱، ۱۰، ۹، ۸، ۷، ۶، ۲). نمونه‌ها پس از شناسایی، به هرباریوم دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات منتقل شدند. جمع‌آوری اطلاعات مربوط به گیاهان دارویی منطقه با استفاده از منابع در دسترس انجام شد (۱، ۳، ۴، ۱۲).

نتایج

نتایج حاصل از مطالعات ترکیب رستنی‌های منطقه، وجود بیش از ۷۰۰ گونه گیاهی را مشخص می‌نماید. در بررسی و مطالعات گیاه شناسی انجام شده، ۱۳۳ گونه دارویی از منطقه شناسایی شد که از این تعداد، ۳ گونه بازدانه و ۱۲۶ گونه نهاندانه تک‌لپه‌ای و ۴ گونه نیز نهاندانه تک‌لپه‌ای هستند. این گونه‌ها به ۴۴ تیره و ۱۱۴ جنس تعلق دارند. بیشترین تعداد گونه دارویی، متعلق به تیره کاسنی (Asteraceae) با ۲۰ گونه، تیره نعناع (Lamiaceae) با ۱۶ گونه و تیره رز (Rosaceae) با ۹ گونه است (نمودار ۱). فراوان‌ترین شکل‌های زیستی بر اساس سیستم رونکیه، همی کریپتوفیت‌ها (۵۳ درصد)، تروفیت‌ها (۲۰ درصد) و فانروفیت‌ها (۱۵/۸ درصد) است.

جدول ۱، حاوی اطلاعاتی از قبیل نام علمی گونه، نام تیره، اسامی فارسی، شکل‌های زیستی و قسمت‌های مورد استفاده گیاهان دارویی است.

مکانیزه هموار کرده و علاوه بر حفظ و حراست از این سرمایه‌های ملی، به شکوفایی و توسعه پایدار جامعه نیز دست یافت. مطالعه حاضر روی ارتفاعات شمالی استان سمنان با هدف شناسایی فلور و معرفی گیاهان دارویی انجام شده است. در کتاب فلور ایرانیکا و فلور ایران، به گونه‌های گیاهی که از استان سمنان جمع‌آوری شده، اشاره گردیده است (۱، ۲). همچنین فهرستی از گونه‌های گیاهی استان سمنان توسط مظفریان منتشر شده است (۳). اکبری نیا و باباخانلو در سال ۱۳۸۵ به بررسی فلورستیکی و ویژگی‌های زیستی گیاهان دارویی استان قزوین پرداختند (۴). موسوی در سال ۱۳۸۳ گیاهان دارویی استان زنجان را معرفی کرده است (۵).

مواد و روش‌ها

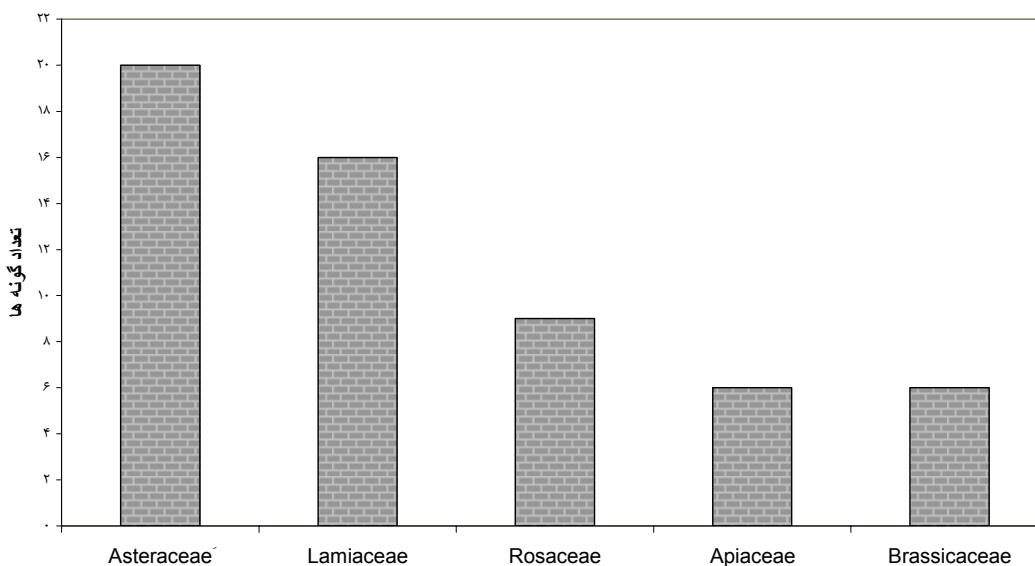
گیاهان هر منطقه به عنوان یکی از منابع تجدید شونده باید مورد بررسی و مطالعه و شناخت دقیق قرار گیرند. استان سمنان با وسعتی برابر ۹۷۴۹۱ کیلومتر مربع، ۵/۸ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص داده است. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، این استان دارای ۴ شهرستان سمنان، شاهرود، دامغان و گرمسار است. موقعیت جغرافیایی این استان به گونه‌ای است که هر چه از غرب به شرق آن پیش می‌رویم، به میزان ارتفاع آن از سطح دریا اضافه می‌شود. شهر گرمسار که غربی‌ترین شهرستان محسوب می‌گردد ۸۲۵ متر و شهر شاهرود که شرقی‌ترین شهرستان به شمار می‌آید ۱۳۶۵ متر از سطح دریا ارتفاع دارند. استان سمنان سرزمینی وسیع و بسیار متنوع است که در آن نواحی پست کویری و بیابانی تا ارتفاعات سر به فلک کشیده‌ای چون کوه شاهوار با ارتفاع ۳۹۴۵ متر از سطح دریا در آن واقع است. اختلاف ارتفاع، تنوع خاکی و تفاوت درجه حرارت سبب گردیده تا تنوع رویشی نسبتاً خوبی در این سرزمین مشاهده شود. مطالعه حاضر نیز روی مناطق شمالی شهرستان‌های سمنان، دامغان و شاهرود انجام شده است که مساحتی در حدود ۶۸۴۸ کیلومتر مربع دارد. ارتفاعات شمالی این استان سبب گردیده تا پوشش

جدول ۱- فهرست گونه‌های دارویی در منطقه مورد مطالعه.

نام علمی	تیره	نام فارسی	فرم رویشی	اندام مورد استفاده	ارتفاع رویشگاه
<i>Achillea millenfelium</i> L.	Asteraceae	بومادران	He	سرشاخه گلدار	۲۰۰۰
<i>Achillea wilhelmsii</i> C. Koch	Asteraceae	بومادران	He	گل	۱۲۰۰-۲۰۰۰
<i>Adonis aestivalis</i> L.	Ranunculaceae	چشم خروس تابستانه	Th	تمام بخشهای گیاه	۲۲۰۰
<i>Adonis flammea</i> Jacq.	Ranunculaceae	چشم خروس آتشین	Th	برگ، ساقه	۲۲۰۰
<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	Rosaceae	غافث	He	گل آذین	۲۱۰۰
<i>Ajuga chamaecistus</i> Ging.	Lamiaceae	لبیدیسی	He	سرشاخه‌ها	۲۰۰۰-۲۳۰۰
<i>Alhagi persarum</i> Boiss. & Buhse.	Papilionaceae	خارشتر ایرانی	He	ریشه و گل	۱۴۰۰-۲۰۰۰
<i>Allium Akaka</i> Gmel.	Liliaceae	والک	G.b	برگ، ریشه	۱۴۰۰
<i>Alyssum bracteatum</i> Boiss. & Buhse.	Brassicaceae	قدومه برگ‌دار	Th	میوه	۳۰۰۰
<i>Amygdalus communis</i> L.	Rosaceae	بادام تلخ	Ph	گل، برگ و میوه	۲۰۰۰
<i>Anabasis aphylla</i> L.	Chenopodiaceae	الدروک	Ch	بخش‌های هوایی گیاه	۱۴۰۰-۱۸۰۰
<i>Anabasis setifera</i> Moq.	Chenopodiaceae	آسمانی	He	بخش‌های هوایی گیاه	۱۴۰۰
<i>Anchusa italica</i> Retz.	Boraginaceae	گاوزبان	He	برگ	۲۱۰۰
<i>Anthriscus cerefolium</i> (L.) Hoffm.	Apiaceae	جعفری وحشی	He	برگ	۲۰۰۰
<i>Anthriscus sylvestris</i> (L.) Hoffm.	Apiaceae	جعفری وحشی	He	برگ	۲۴۰۰-۲۷۰۰
<i>Arctium lappa</i> L.	Asteraceae	بابا آدم	He	ریشه، برگ	۱۸۰۰
<i>Artemisia annua</i> L.	Asteraceae	درمنه خزری	Th	اندام‌های هوایی و سرشاخه گلدار	۱۷۰۰
<i>Artemisia aucheri</i> Boiss.	Asteraceae	درمنه کوهی	He	سرشاخه گلدار	۲۱۰۰
<i>Artemisia sieberi</i> Besser.	Asteraceae	درمنه	He	سرشاخه گلدار	۱۱۰۰-۲۰۰۰
<i>Atraphaxis spinosa</i> L.	Polygonaceae	کاروان کش	Ph	سرشاخه گلدار	۲۰۰۰
<i>Berberis integerrima</i> Bge.	Berberidaceae	زرشک زرافشانی	Ph	میوه، پوست، ساقه و ریشه	۲۰۰۰-۲۲۰۰
<i>Berberis vulgaris</i> L.	Berberidaceae	زرشک	Ph	میوه، ریشه، پوست و ساقه	۲۰۰۰
<i>Betula pendula</i> Roth	Betulaceae	غان	Ph	برگ، پوست تنه	۲۱۰۰
<i>Biebersteinia multifida</i> DC.	Geraniaceae	آدمک	He	ریشه و غده‌های آن	۲۰۰۰
<i>Capparis spinosa</i> L.	Capparidaceae	علف مار	Ch	جوانه‌های مولد گل، میوه، ریشه و پوست	۲۰۰۰
<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medicus	Brassicaceae	کیسه کشیش	Th	سرشاخه‌ها	۱۸۰۰
<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.	Brassicaceae	آزمک	He	برگ-دانه	۱۴۰۰-۱۸۰۰
<i>Centaurea depressa</i> M. B.	Asteraceae	گل گندم	Th	کلیه قسمت‌های گیاه	۱۹۰۰
<i>Chenopodium album</i> L.	Chenopodiaceae	سلمه تره	Th	برگ، میوه	۱۸۰۰
<i>Chenopodium botrys</i> L.	Chenopodiaceae	سلمک اورشلیمی	Th	سرشاخه گلدار	۱۹۰۰
<i>Cichorium intybus</i> L.	Asteraceae	کاسنی	He	ریشه	۱۸۰۰
<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Asteraceae	کنگر هرز	He	گل	۱۹۰۰
<i>Citrullus colocynthis</i> (L.) Schrad.	Cucurbitaceae	هندوانه ابوجهل	He	میوه	۲۱۰۰
<i>Conium maculatum</i> L.	Apiaceae	شوکران کبیر	He	میوه، برگ	۳۰۰۰
<i>Coronilla varia</i> L.	Papilionaceae	یونجه باغی	He	برگ	۱۹۰۰
<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Convolvulaceae	پیچک صحرایی	He	ساقه، برگ، ریشه	۲۰۰۰
<i>Conyza Canadensis</i> (L.) Cronq.	Asteraceae	پیربهارک باغ	Th	کلیه قسمت‌ها بویژه برگ‌ها	۱۴۵۰
<i>Cynancum acutum</i> L.	Asclepidaceae	علف پرستو	He	کلیه قسمت‌ها	۲۰۰۰
<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers.	Gramineae	مرغ	G.r	تمام قسمت‌های گیاه	۱۲۰۰
<i>Cyperus rotundus</i> L.	Cyperaceae	اویارسلام	Hel	ریزوم	۱۴۰۰
<i>Descurania sophia</i> (L.) Schr	Brassicaceae	خاکشیر ایرانی	Th	سرشاخه‌ها	۱۱۰۰
<i>Digitalis nervosa</i> Steud. & Hochst.ex Benth	Scropholariaceae	گل انگثانه	He	برگ	۲۸۰۰
<i>Ducrosia anethifolia</i> (DC.) Boiss.	Apiaceae	مشگک	He	قسمت‌های هوایی	۱۲۵۰
<i>Echinops ritrodes</i> Bunge.	Asteraceae	شکر تیغال مشهدی	He	کلیه قسمت‌های گیاه	۲۰۰۰
<i>Echium amoenum</i> Fisch. et Mey.	Boraginaceae	گل گاوزبان	He	گل	۲۱۰۰-۲۴۰۰
<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	Elaeagnaceae	سنجد	Ph	برگ و میوه	۱۳۵۰
<i>Ephedra intermedia</i> Schrank et C. A. Mey.	Ephedraceae	ارمک میانه	Ph	ساقه	۱۲۰۰
<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Onagraceae	بیدعلفی کرکی	He	قسمت‌های هوایی	۲۴۰۰
<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Her.	Geraniaceae	نوک لک لکی هرز	He	برگ، گل	۲۰۰۰
<i>Eruca sativa</i> Lam.	Brassicaceae	منداب	Th	قسمت‌های مختلف گیاه	۱۲۰۰
<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	Fagaceae	راش	Ph	پوست، میوه، چوب	۱۸۰۰
<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Apiaceae	غازباغی	He	برگ‌های جوان	۳۲۰۰
<i>Ferula gummosa</i> Boiss.	Apiaceae	باریجه	He	صمغ	۲۰۰۰

نام علمی	تیره	نام فارسی	فرم رویشی	اندام مورد استفاده	ارتفاع رویشگاه
<i>Ferula persica</i> willd.	Apiaceae	کمای ایرانی	He	صمغ	۲۴۰۰-۲۷۵۰
<i>Ficus carica</i> L.	Moraceae	انجیر خوراکی	Ph	پوست، میوه، برگ و میوه	۱۸۰۰
<i>Fragaria vesca</i> L.	Rosaceae	توت فرنگی	He	میوه، برگ و مخصوصاً ریزوم	۲۳۰۰
<i>Geranium rotunifolium</i> L.	Geraniaceae	سوزن چوپان برگ دایره‌ای	Th	ساقه و برگ	۲۱۰۰
<i>Geum urbanum</i> L.	Rosaceae	علف مبارک	He	ریزوم	۱۸۰۰
<i>Haplophyllum perforatum</i> (M. B.) kar. & kir.	Rutaceae	سندابی	He	برگ	۲۱۰۰
<i>Heracleum persicum</i> Desf. ex Fischer	Apiaceae	گلپر	He	میوه، برگ	۲۴۰۰
<i>Hymenocrater elegans</i> Bunge	Lamiaceae	گل اروانه زیبا	Ch	سرشاخه گلدار	۲۰۰۰
<i>Hypericum androsaemum</i> L.	Hypericaceae	منامتی	Ch	سرشاخه گلدار	۲۲۰۰
<i>Hypericum scabrum</i> L.	Hypericaceae	گل راعی دیهیمی	He	سرشاخه گلدار	۲۸۰۰
<i>Inula oculus-christi</i> L.	Asteraceae	مصفای چشم مسیح	He	سرشاخه گلدار	۲۷۰۰
<i>Jasminum fruticans</i> L.	Oleaceae	یاسمن زرد	Ph	میوه	۲۷۰۰
<i>Juglans regia</i> L.	Juglandaceae	گردو	Ph	برگ، پوست و ریشه	۲۱۰۰
<i>Juniperus communis</i> L.	Cupressaceae	پپرو	Ph	سرشاخه و میوه	۲۰۰۰
<i>Juniperus sabina</i> L.	Cupressaceae	مای هرز	Ph	سرشاخه	۱۹۰۰-۲۱۰۰
<i>Lactuca serriola</i> L.	Asteraceae	کاهوی خاردار	He	دانه، برگ، ساقه	۱۹۰۰
<i>Lapsana communis</i> L.	Asteraceae	گل خورشیدی	He	تمام قسمت‌های گیاه	۲۲۰۰-۲۶۰۰
<i>Lallemantia royleana</i> (Benth)	Lamiaceae	تخم شربتی	Th	دانه	۲۰۰۰-۲۳۰۰
<i>Lamium album</i> L.	Lamiaceae	گزنه سفید	He	سرشاخه گلدار	۲۰۰۰-۲۳۰۰
<i>Lotus corniculatum</i> L.	Papilionaceae	یونجه زرد	He	سرشاخه گلدار، دانه	۲۰۰۰
<i>Lycium ruthenicum</i> Murr.	Solanaceae	گرگ تیغ	Ph	پوست ساقه، ریشه، میوه	۲۱۰۰
<i>Malva neglecta</i> wallr.	Malvaceae	پنبیرک معمولی	He	برگ و گل	۲۱۰۰
<i>Malva sylvestris</i> L.	Malvaceae	پنبیرک قرمز	He	برگ و گل	۱۷۰۰-۲۰۰۰
<i>Marnubium vulgare</i> L.	Lamiaceae	فراسیون	He	برگ و گل	۲۰۰۰
<i>Medicago sativa</i> L.	Papilionaceae	یونجه	He	سرشاخه گلدار، برگ، ساقه	۱۹۰۰-۲۰۰۰
<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Desr.	Papilionaceae	یونجه زرد	Th	سرشاخه گلدار	۲۰۰۰
<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson.	Lamiaceae	پونه	He	اندام‌های هوایی	۲۰۰۰
<i>Morus alba</i> L.	Moraceae	توت سفید	Ph	پوست، ریشه و برگ و میوه	۱۴۰۰
<i>Nasturium officinale</i> (L.) R. Br.	Brassicaceae	علف چشمه	He	تمام اندام گیاه به حالت تازه	۲۴۰۰
<i>Nepeta glomerulosa</i> Boiss.	Lamiaceae	پونه‌سای انبوه	He	سرشاخه گلدار	۱۲۰۰
<i>Nigella arvensis</i> L.	Ranunculaceae	سیاهدانه هرز	Th	بذر	۲۰۰۰
<i>Origanum vulgare</i> L.	Lamiaceae	مرزنگوش	He	برگ و سرشاخه گلدار	۲۰۰۰-۲۳۰۰
<i>Onopordon acanthium</i> L.	Asteraceae	خارپنبه	He	ریشه، میوه، روغن، اندام‌های هوایی	۲۳۰۰
<i>Pegana harmala</i> L.	Zygophyllaceae	اسفند	He	برگ، ریشه، دانه	۱۴۰۰-۲۰۰۰
<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin. ex Steud	Gramineae	نی	Hel	ساقه زیر زمینی، ساقه جوان، برگ و گل	۱۲۰۰
<i>Pistacia vera</i> L.	Anacardiaceae	پسته	Ph	میوه، پوست درخت و برگ	۱۳۵۰
<i>Plantago lanceolata</i> L.	Plantaginaceae	بارهنگ سرنیزه‌ای	He	برگ، میوه	۱۴۰۰-۲۰۰۰
<i>Plantago major</i> L.	Plantaginaceae	بارهنگ	He	برگ، میوه، ریشه	۱۴۰۰
<i>Polygonum lapathifolium</i> L.	Polygonaceae	هفت بند برگ بیدی	Th	ریشه و کلیه بخش‌های گیاه	۱۴۰۰
<i>Potentilla recta</i> L.	Rosaceae	پنجه برگ راست	He	ریشه، برگ، ساقه	۲۴۰۰
<i>Potentilla reptans</i> L.	Rosaceae	پنجه برگ رونده	He	ریزوم و برگ	۲۴۰۰
<i>Primula auriculata</i> Lam.	Primulaceae	پامچال جویباری	He	تمام قسمت‌های گیاه	۳۰۰۰
<i>Prunella vulgaris</i> L.	Lamiaceae	نعناع چمنی	He	تمام اندام‌های آن	۲۰۰۰
<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Ranunculaceae	الاله	Th	کل گیاه	۲۵۰۰
<i>Reseda lutea</i> L.	Resedaceae	ورث	He	ریشه خشک شده	۱۴۰۰
<i>Rhamnus cathartica</i> L.	Rhamnaceae	سیاه تنگرس طبعی	Ph	پوست ساقه و شاخه‌ها	۲۰۰۰
<i>Rubus caesicus</i> L.	Rosaceae	تمشک کبود	Ph	شیره و میوه	۲۲۰۰
<i>Rosa canina</i> L.	Rosaceae	نسترن وحشی	Ph	قسمت کوزه‌ای	۲۰۰۰-۲۴۰۰
<i>Rumex scutatus</i> L.	Polygonaceae	ترشک واریزه‌ای	Th	برگ، ریشه، بذر	۲۰۰۰
<i>Rumex vesicarius</i> L.	Polygonaceae	ترشک متورم	Th	برگ، دانه و تمام بخشها	۲۰۰۰
<i>Salix excelsa</i> S. G. Gmelii.	Salicaceae	سیاه بید	Ph	پوست، شاخه‌ها، برگ و شاتون‌ها	۱۲۰۰
<i>Salsola kali</i> L.	Chenopodiaceae	شورخاردار	Th	تمام قسمت‌های هوایی	۱۲۰۰
<i>Sambucus ebulus</i> L.	Caprifoliaceae	آقظی	Ch	پوست، ساقه و میوه	۱۲۰۰
<i>Sanguisorba minor</i> Scop.	Rosaceae	توت روباهی	He	تمام قسمت گیاه	۲۱۰۰
<i>Scabiosa columbaria</i> L.	Dipsacaceae	طوسک کفتری	He	_____	۲۰۰۰
<i>Scropholaria striata</i> Boiss.	Scropholariaceae	گل میمونی سازونی	He	سرشاخه، میوه	۱۸۰۰-۲۲۰۰
<i>Scutellaria pinnatifida</i> A. Hamilt.	Lamiaceae	بشقابی سنبله‌ای همدانی	He	بخش هوایی	۳۰۰۰

نام علمی	تیره	نام فارسی	فرم رویشی	اندام مورد استفاده	ارتفاع رویشگاه
<i>Solanum dulcamra</i> L.	Solanaceae	تاج ریزی ایرانی	Ch	ساقه و میوه	۲۷۰۰
<i>Solanum nigrum</i> L.	Solanaceae	تاج ریزی	Th	شاخه‌های علفی	۱۹۰۰
<i>Sophora alopecuroides</i> L.	Papilionaceae	تلخ بیان	He	ریشه، دانه	۲۰۰۰
<i>Stachys inflata</i> Benth.	Lamiaceae	سنبله‌ای ارغوانی	He	گل آذین	۲۰۰۰
<i>Stachys lavandulifolia</i> Vahl.	Lamiaceae	چای کوهی	He	گل آذین	۱۴۰۰-۲۲۰۰
<i>Stellaria media</i> (L.) Cyr.	Caryophyllaceae	دانه قناری	Th	تمام قسمت گیاه	۲۰۰۰
<i>Tanacetum parthenium</i> (L.) Schultz-Bip.	Asteraceae	بابونه گاوی	He	برگ، گل	۱۵۰۰
<i>Tanacetum polycephalum</i> Schultz-Bip.	Asteraceae	مینای پرکبه	He	گل‌ها	۳۰۰۰
<i>Teucrium chamaedrys</i> L.	Lamiaceae	مریم نخودی طنناز	He	بخش هوایی	۲۴۰۰-۲۷۰۰
<i>Teucrium polium</i> L.	Lamiaceae	کلیپوره	He	سرشاخه گلدار	۱۸۰۰-۲۳۰۰
<i>Thymus transcaspicus</i> klokov	Lamiaceae	اویشن ترکمنی	He	برگ و سرشاخه گلدار	۲۰۰۰
<i>Tragopogon graminifolius</i> DC.	Asteraceae	شنگ	He	تمام گیاه	۲۷۵۰
<i>Tribulus terrestris</i> L.	Zygophyllaceae	خار	He	برگ، ریشه، میوه، بذر	۱۹۰۰
<i>Trigonella monantha</i> C. A. Mey.	Papilionaceae	شنبلیلک تک گل	Th	دانه	۲۰۰۰
<i>Tussilago farfara</i> L.	Asteraceae	پای خر	He	تمام اندام‌ها	۲۰۰۰-۲۴۰۰
<i>Urtica dioica</i> L.	Urticaceae	گزنه	He	سرشاخه، برگ	۱۸۰۰-۲۹۰۰
<i>Vaccaria pyramidata</i> Medicus	Caryophyllaceae	صابونک	Th	تمام قسمت گیاه	۱۸۰۰
<i>Veronica hederifolia</i> L.	Scropholariceae	سیزاب	Th	سرشاخه‌های گلدار	۲۱۰۰
<i>Viburnum lanata</i> L.	Caprifoliaceae	هفت کول	Ph	پوست، برگ و میوه	۲۴۰۰
<i>Viscum album</i> L.	Loranthaceae	دارواش	Par	برگ	۱۹۰۰
<i>Xanthium spinosum</i> L.	Asteraceae	زردینه خاردار	Th	کلیه قسمت‌های هوایی	۱۹۰۰
<i>Ziziphora tenuior</i> L.	Lamiaceae	کاکوتی	TH	برگ و گل	۱۸۰۰
<i>Zygophyllum fabago</i> L.	Zygophyllaceae	قیچ لوبیایی	Ph	بذرها	۲۰۰۰

نمودار ۱- فراوانی گونه‌های دارویی منطقه مورد مطالعه (تیره‌های با فراوانی بیشتر)

ترکیب فلورستیک و پوشش گیاهی، منطقه مورد مطالعه در ناحیه ایران تورانی قرار می‌گیرد. منطقه مورد مطالعه از تنوع کلیماتیک و فلورستیک بالایی برخوردار است. با توجه به تعداد گونه‌های گیاهی منطقه و مقایسه آن با گزارش مظفریان (۱۱) مشاهده می‌شود که منطقه از غنای گونه‌ای بالایی برخوردار است. در بررسی‌ها و مطالعات انجام شده،

بحث

مصرف گیاهان دارویی از دیر باز متداول بوده و بیماری‌های بسیاری با استفاده از گیاهان دارویی معالجه می‌شوند. لذا، تهیه اطلاعات علمی دقیق در ارتباط با پوشش گیاهان دارویی هر منطقه در استفاده و حفظ این ذخایر ارزشمند، بسیار مهم است. در تقسیم‌بندی جغرافیایی رویش‌های ایران بر اساس

تنوع گونه‌ای زیادی است که گیاهان دارویی متعددی در ارتفاعات مختلف، به ویژه در ارتفاعات کوه ابر در شمال شاهرود پراکنش دارند. امید است با معرفی گیاهان دارویی بتوانیم پتانسیل منطقه را از نظر ذخایر ژنتیکی به خوبی شناخته و در حفظ و حراست آن‌ها بکوشیم و این تلاش به عنوان گام کوچکی در راه شکوفایی قلمداد، بستر مناسبی را برای بسط فعالیت‌های تحقیقاتی در آینده فراهم آورد.

۱۳۳ گونه دارویی متعلق به ۱۱۴ جنس و ۴۴ تیره گیاهی از منطقه جمع آوری و شناسایی شد که از این تعداد، ۲۲ تیره فقط یک گونه، ۹ تیره، دو گونه و ۵ تیره نیز سه گونه دارویی در منطقه دارند.

مقایسه آماری گیاهان دارویی و جمع‌آوری شده به کل گیاهان منطقه نشان می‌دهد که ۲۰ درصد گیاهان منطقه، دارویی هستند. ارتفاعات شمالی استان سمنان به علت شرایط اقلیمی خود، دارای

منابع مورد استفاده

- ۱- اسدی، م و همکاران. ۱۳۸۶-۱۳۶۷. فلور ایران. جلد (۵۷-۱). انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع تهران.
 - ۲- مظفریان، و. ۱۳۸۲. نگاهی به پوشش گیاهی استان سمنان، ماهنامه پیام سبز، شماره ۲۱، صفحات ۳۱-۴۷.
 - ۳- اکبری نیا، ا. باباخانلو، پ. مظفریان، و. ۱۳۸۵. بررسی فلور زیستی و ویژگی‌های زیستی گیاهان دارویی استان قزوین. پژوهش و سازندگی، جلد ۱۹، صفحه ۷۰-۷۶.
 - ۴- موسوی، ا. ۱۳۸۳. گیاهان دارویی استان زنجان. فصلنامه گیاهان دارویی و معطر ایران. جلد ۲۰، شماره ۳، صفحات ۳۶۸-۳۴۵.
 - ۵- قهرمان، ا. ۱۳۸۶-۱۳۶۳. فلور رنگی ایران. جلد (۲۶-۱). مؤسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع.
 - ۶- مظفریان، و. ۱۳۷۹. رده‌بندی گیاهی (جلد ۲-۱). انتشارات امیرکبیر، تهران، صفحه ۱۱۱۰.
 - ۷- مظفریان، و. ۱۳۷۸. فلور خوزستان، مرکز تحقیقات منابع طبیعی و امور دام خوزستان، صفحه ۲۸۲.
 - ۸- مظفریان، و. ۱۳۷۹. فلور یزد. انتشارات یزد، تهران، صفحه ۴۷۲.
 - ۹- مظفریان، و. ۱۳۷۷. فرهنگ نام‌های گیاهان ایران. انتشارات فرهنگ معاصر، تهران، صفحه ۲۴۰.
 - ۱۰- موسوی، ا. ۱۳۸۳. گیاهان دارویی استان زنجان. فصلنامه گیاهان دارویی و معطر ایران. جلد ۲۰، شماره ۳، صفحات ۳۶۸-۳۴۵.
 - ۱۱- مظفریان، و. ۱۳۸۲. نگاهی به پوشش گیاهی استان سمنان، ماهنامه پیام سبز، شماره ۲۱، صفحات ۳۱-۴۷.
 - ۱۲- آزاد بخت، م. ۱۳۷۸. رده‌بندی گیاهان دارویی. مؤسسه فرهنگی انتشاراتی تیمورزاده، صفحه ۴، ۱.
- 13- Rechinger, L. H. 1963-1998. Flora Iranica, Vol. 1-173, Akademsched ruck-v verlagsanstalt, Graz.
- 14- Davis, P. H. 1965-1988. Flora of Turkey, Vol. 1-10, Edimburgh. University press, Edinburgh.